

CZU [94(498)(092) Iorga N.]

NICOLAE IORGA (1871-1940)

Radu MOȚOC

Abstract: *The article includes materials about the re-edition of two volumes written by Nicolae Iorga on the 100th anniversary of its publication Neamul Românesc în Bucovina (The Romanian people in Bucovina) and Neamul Românesc în Basarabia (The Romanian people in Bessarabia) at SEMN Publishing House. From the first book we learn travel stories, impressions, many images, events that took place among the people of Bucovina, but also many interesting historical data highlighted by the historian.*

Keywords: *Iorga, Nicolae, the Romanian people in Bucovina, history*

Recent în anul 2005 a fost reeditate două volume scrise de Nicolae Iorga, la împlinirea a 100 de ani de la publicare.

Este vorba de „**NEAMUL ROMÂNESC ÎN BUCOVINA**” care a fost publicat de Editura Institutului de Arte Grafice Minerva din București în anul 1905.

Al doilea volum este intitulat „**NEAMUL ROMÂNESC ÎN BASARABIA**” și publicat de Editura Librăriei Socecu din București, tot în anul 1905.

Inițiativa republicării acestor două volume aparține **Editurii SEMN**, care a executat o reproducere fidelă în facsimil a celor două volume, într-o colecție pe care a intitulat-o FACSIMIL (1905-1906), drept pentru care merită toate felicitările.

Ambele volume sunt frumos ilustrate, cu câte 40 de imagini fiecare.

Neamul Românesc din Bucovina a utilizat imaginile făcute de arhitectul Romstorfer, în lucrarea „Arta bizantino-moldovenească”, dar au fost utilizate și acuarelele făcute de Knapp și fotografiile oferite de pr. D. Dan, profesorul Eusebiu Popovici din Suceava și pr. Egumen al Sucevei.

Pentru *Neamul Românesc din Basarabia*, Ed. Socecu a utilizat cărțile poștale ilustrate de firma Wolkenberg din Chișinău. O frumoasă litografie executată de pictorul Raffet intitulată „Căruța de poștă basarabeană”, care provine din volumul scris de prințul Demidoff în anul 1837.

Nicolae Iorga avea să prefățeze volumul dedicat *Neamului Românesc din Bucovina* cu un scurt mesaj: „Pușinilor Bucovineni care vor ceti această carte, se vor încălzi de dânsa și vor culege învățături”.

Călătoria în Bucovina a lui Nicolae Iorga începe în primăvara anului 1905. Lucrarea este plină de evenimente petrecute printre bucovineni, dar și multe date istorice interesante puse în valoare de istoric.

„Într-o bisericuță făcută de Mitropolitul Anastasie Crimca, ctitorul Dragomirnei, e așezat, până la sfârșitul lucrărilor de restaurație, trupul Sfântului Ioan cel Nou, pe care, acum cinci sute de ani în capăt, Alexandru-cel-Bub, întemeind aici Mitropolia lui Iosif I-ii, l-a adus din locul muceniciei sale, Cetatea-Albă a genovezilor, în care el suferise pe la 1330 de cruzimea tătarilor, stăpânii de pe atunci.

Poate Petru Șchiopul să-i fi dăruit greoiul sicriu de argint aurit pe care se desfac, în minunat lucru răbdător cu ciocanul, priveliști din suferințele mucenicului. Apoi regele polon Sobieski, venit să scape pe Moldoveni din lunga robie a Turcilor, a furat pe sfânt, pentru evlavia rușilor din țara sa, și numai Austria, după împărțirea Poloniei, a dat înapoi Sucevei răpite de la Moldova, vechiul ei sfânt ocrotitor¹. După ce vizitează în tihnă mănăstirea **Dragomirna**, care era mult degradată, N. Iorga se oprește la **Pătrăuți**, vede biserica lui Ștefan cel Mare, unde slujea părintele C. Morariu, un remarcabil scriitor bisericesc. Admiră tabloul votiv al ctitorului: „Doamna frumoasă, Maria fiica frumosului Radu, în veșminte de aur, ține mâinile desupra a două Domnițe, cu costițele strânse de cercuri aurite, bătute cu boabe de mărgăritar. Lângă fiul său Alexandru, înalt, frumos, încununat și înveșmântat ca și dânsul, Ștefan, cu fața rotundă, mustață subțire, ochii mari, ține în mâini prinosul bisericii”².

Fig. 1. Biserica Sf. Dimitrie din Suceava

Trece cu trăsura pe care o angajase prin **Ițcani**, **Zaharești** și **Reuseni**, unde vizitează bisericile, dar constată și mizeria în care trăiau țăranii: „Curtile nu sunt pietruite, casele nu sunt ordonate pe un aliniament, școala e o baracă joasă, scundă și umedă, unde va fi dascăl cine știe ce străin: polon, german, evreu sau un român smuls

din neamul său”³.

Istoricul ajunge și la **Solca** unde oprește la un han nemțesc, unde stau la ușă țărani cu pălării ungurești ca ale rutenilor, dar vorba lor e însă a noastră, românească.

Stăpânul pare a fi șvab, nevasta lui arată a poloneză, slujnica e româncă, purtând pe față pecetea de tristețe palidă a neamului. **Solca** e o stradă dreaptă, bine orânduită, dar destul de noroioasă.

Biserica românească este ctitorită de bătrânul Ștefan Tomșa al II-lea, care căuta să-și ispășească păcatele cele multe făcute prinuciderea celor mai mari boieri ai țării. Biserica a fost reparată, unde turnurile de la poartă și de la biserică au acoperișuri de țiglă strălucitoare, de modă bucovineană. Târgușorul **Solca** are un armean, care și-a făcut sălaș în cuprinsul mănăstirii vechi. Biserica este însă foarte frumoasă și bine păstrată. E slujba de Joia Paștelui; biserica e plină de țărani puternici, de femei gătite, îmbrăcați în cojoace de sărbătoare. Pe două măsuțe se îngămădesc colacii și sticlele de vin, din care răsare lumânările de ceară. La uși stă adunată lumea pentru spovedanie. Preotul spune Evanghelia lui Hristos dus înaintea judecătorilor celor răi și fără de Dumnezeu⁴.

După ce vizitează **Humorul** se oprește și la **Voroneț**. Istoricul afirmă în cunoștință de cauză, faptul că **Voronețul** a fost zugrăvit de trei ori și avea să afirme: „Nici odată nu s-a făcut la noi o mai desăvârșită artă bizantină, sfinți mai luminoși și mai blânzi decât aici.

Fig. 2 Biserica din mănăstirea Putna

Catapeteasma scânteie în aur și toate amănuntele ei sunt minunate. Icoanele sunt cele mai frumoase din câte s-au păstrat până astăzi. În locul ctitorului văd pe Ștefan cu păr bogat bălan, cu ochi căprui, Doamna Maria Frumoasă, oacheșă, Bogdan, icoană a tatălui său și o mică domniță fără nume”⁵.

⁵ *Ibidem*, pag. 90, 91

Drumul continuă cu vizitarea **Moldoviței, Câmpulungului și a Rădăuților**. Traseul era anevoios și istoricul prefera să meargă cu trăsura ca să poată admira satele și natura superbă din Bucovina.

Dar tocmeala avută cu un birjar, ajunsă la valoarea de 18 florini era de două ori mai mare ca prețul normal cu trenul, pe care în final l-a agreat.

Ajuns în final la **Putna**, unde constată faptul că s-a finalizat restaurația făcută de arhitectul Romstorfer, care a făcut și săpăturile de la Cetatea Sucevei.

„În această biserică se coboară pe rând în mormântul ctitorului, sub lespedea de marmură, Ștefan cel Mare.

Urmează Doamna sa cea din urmă, cea mai frumoasă și mai iubită, Maria Radului – Vodă Munteanu, și lângă a doua soție a Voievodului, împărăteasa Maria de Mangup, pe care un acoperiș de mormânt, țesut fir de aur pe mătase, o înfățișează dormind, cu mâinile pe piept.

Și Bogdan, fiul ctitorului și Ștefăniță, fiul ușuratic al acestui viteaz Bogdan, au venit pe rând lângă părinte și bunic, împărțându-i liniștea, ce se putea crede veșnică”⁶.

Chilia săpată într-o peșteră, este un paraclis în munte cu ferestre și altar, unde a slujit sihastrul Daniel.

N. Iorga a beneficiat de bunătatea egumenului de la Putna care i-a oferit o trăsură să-l ducă la **Straja**. „Această localitate poate fi privită ca o comună bucovineană model, ca un sat-model pentru Românii din orice parte. Casele bine clădite, curate, se înșiră pe amândouă laturile drumului drept, înconjurate de curți largi. Oamenii poartă cojoace albe, tivite cu blană de miel neagră, și prin care ies mânecile largi ale cămășii de pânză curată, sumanele cafenii, cizmele înalte trase vitejește peste genunchi,”⁷.

Istoricul este primit în gazdă de părintele Dan din **Straja**. Este confundat de săteni că ar fi frate cu preotul, dar se lămuresc imediat precum sunt *Frate de sânge*, din România. „La părintele Dan masa e întinsă lungă-lungă, pentru tatăl bătrân și pentru buna gospodină a casei, pentru fetele mari și cele mici, pentru băiatul întors de la școală, pentru preoți, pentru toți cei ce întâmplător au ajuns aici. Este ospitalitatea cea veche moldovenească, pe care am apucat-o în copilăria mea și de care, cu duioșie-mi aduc aminte”⁸.

La **Straja**, N. Iorga vede o casă gospodărească, dar mică și lipsită de orice fel de împodobire, casă trainică și încăpătoare pentru oameni mulțumiți cu puțin. Acolo s-a născut istoricul **Dimitrie Onciul**, fiul de preot din localitate. În perioada respectivă, istoricul constată că în casa parohială se află o bibliotecă bună⁹.

Fig. 3. Oameni din Straja

⁷ *Ibidem*, pag. 150

⁸ *Ibidem*, pag.. 152,153

⁹ *Ibidem*, pag. 154

Drumul continuă cu vizitarea **Suceviței, Volăvăț, Bădăuți, Rădăuți și Siret**. În toate aceste localități istoricul cercetează atmosfera locului und trăiesc mai multe etnii. Ajunge la **Mihăileni** pe graniță unde caută un adăpost, un pahar de apă rece, la preotul bisericii frumoase și împodobite. Preotul este un biet bătrân bun, plin de bunăvoință, care îi aduce o tavă cu pască, cozonac și vin. Preotul l-a înștiințat pe primar de venirea lui N. Iorga. Acesta era un coleg de școală și internat, de care nu mai știa nimic de foarte mult timp. Acesta a făcut facultatea de drept, a fost numit magistrat și a rămas avocat, dar a făcut și ceva politică, fiind ales primar la Mihăileni¹⁰.

Întors la **Siret**, are o altă surpriză, fiind căutat de **părintele Dljanschi**, care a fost coleg cu Iorga la Școala Normală Superioară din București. În perioada respectivă a fost ajutat de Vasile Alecsandri, de la care păstrează scrisorile, mai mult, l-a vizitat pe Alecsandri la Mircești. Acum preotul este și profesor la gimnaziul din Siret¹¹.

Ajuns cu trenul la **Cernăuți** mărturisește câteva impresii interesante: „O gară gălbuie, rău zidită și prost ținută. Mai bine de jumătate din cei 60.000 de locuitori ai Cernăuțului, vre-o 40.000 sunt în adevăr evrei. Ceilalți locuitori sunt culeși din toate neamurile. Mulți austrieci, germani, polonezi, ruteni și pe la margine românii. Se poate vedea o Primărie mare, două trei hoteluri aproape luxoase, o biserică centrală. Când Austria a luat Bucovina, ea a găsit aici un episcop de Rădăuți, supus Mitropoliei Moldovei. Așa ceva era însă umilitor și primejdios pentru austrieci. Episcopul a fost luat de la Rădăuți și a fost numit arhipăstor al depărtatei Dalmații, de limbă slavă.

O frumoasă clădire este Universitatea din Cernăuți care a fost întemeiată acum treizeci de ani pentru a sărbători printr-o faptă trainică, împlinirea a o sută de ani de la smulgerea Bucovinei. S-a mărturisit la serbare că scopul nu este altul de cât să se răspândească astfel cultura germană. Dar atmosfera din viața studentească este greu de înțeles. Fiecare neam trăiește la o parte, cu societățile sale deosebite, dușmane una față de alta. Germanii, evreii, rutenii și românii stau în tabere *academice*, gata de luptă fără cruțare. Din mijlocul studențimii bucovinene a ieșit în ultimul an o revistă pentru literatură, *Junimea literară*. Ea tipărește articole cu privire la limba și istoria noastră, poezii, nuvele, cronici de critică. Revista este încă în faza de pregătire, dar când va fi gata, ea ar putea să îndeplinească un anumit scop: să dea o icoană a Bucovinei românești tuturor românilor și să fie o călăuză a tinerilor români din Bucovina, precum este de mult *Luceafărul* din Pesta, pentru tinerimea românească din Ardeal și Ungaria”¹².

N. Iorga este primit în casa profesorului **Ion G. Sbiera** (1836-1916), care a fost un mare folclorist și profesor de istorie literară. A fost o seară plină de veselie.

A doua zi **N. Iorga** pleacă cu trenul spre granița Basarabiei pe care o consideră întunecoasă și robită¹³.

¹⁰ *Ibidem*, pag. 196

¹¹ *Ibidem*, pag. 197

¹² *Ibidem*, pag. 209, 213, 214

¹³ *Ibidem*, pag. 244, 245